

Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Bergslagen, arresten Arvika, den 6 augusti 2019

JO:s uttalande i korthet: I augusti 2019 inspekterades arresterna Arvika, Karlskoga och Kristinehamn. Vid inspektionerna uppmärksammades att arresternas anhållningsceller är utrustade med bl.a. en väggfast pall av en typ som kan användas av intagna för självskadande handlingar. Liknande iakttagelser har även gjorts vid inspektioner av andra arrester. Polismyndigheten har meddelat att den har påbörjat en nationell översyn av hur myndighetens celler är möblerade. JO uttalar att Polismyndigheten har ett omfattande men viktig arbete framför sig.

I de tre inspekterade arresterna sker förmansprövningen huvudsakligen på distans av stationsbefälen i Karlstad och Örebro. I arresterna Arvika och Kristinehamn sker prövningen per telefon. Om en förmansprövning behöver göras på distans bör den, enligt JO, i första hand ske med ljud- och bildöverföring. JO har för avsikt att följa denna fråga under 2020. Vid inspektionerna kom det fram att förmansprövningen ibland även sker lokalt i arresterna i polisområde Värmland och att det inträffat att stationsbefälet i Karlstad – som är ansvarig tjänsteman – inte känt till att det funnits frihetsberövade i arresterna. Det är enligt JO inte godtagbart och JO utgår från att Polismyndigheten skyndsamt vidtar åtgärder för att förhindra att liknande situationer inträffar igen.

Inspektionens genomförande

På uppdrag av dåvarande JO Cecilia Renfors genomförde biträdande enhetschefen Karl Lorentzon, tillsammans med föredragandena Eva Fridén och Simon Törnvall (protokollförare) den 6 augusti 2019 en förannämld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Bergslagen, arresten Arvika.

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av lokalpolisområdeschefen och arrestföreståndaren AA samt gruppchefen för stöd och service BB. Därefter förevisades arrestlokalen och rastgården. Vissa miljöer fotograferades. JO:s medarbetare samtalande med två arrestvakter och ett stationsbefäl i Karlstad. Samtalet med stationsbefälet genomfördes per videolänk och avsåg dennes roll i förhållande till arresterna Arvika och Kristinehamn. En översiktlig granskning gjordes av arrestant- och omhändertagandeblad, tillsynsblad, avvisiteringsblad, och blanketter för säkerhetsbedömningar samt förmansprövning på distans. Inspektionen avslutades med en

genomgång där JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid genomgången deltog AA och BB.

Den 7 augusti 2019 inspekterades även arresten Karlskoga och den 8 augusti 2019 arresten Kristinehamn (se JO:s protokoll i dnr O 48-2019 och O 49-2019).

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet har under 2019 ett fokus på transporter av frihetsberövade.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Uttalande av JO Per Lennerbrant med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av JO Per Lennerbrant avseende arresterna Arvika, Karlskoga och Kristinehamn.

Polisregion Bergslagens geografiska indelning

Polisregion Bergslagen består av polisområdena Dalarna, Värmland och Örebro. Polisområdena består i sin tur av flera lokalpolisområden. Arresterna i Arvika och Kristinehamn finns i lokalpolisområden som tillhör polisområde Värmland. Arresten Karlskoga tillhör ett lokalpolisområde som ingår i polisområde Örebro.

Iakttagelser och upplysningar vid inspektionen

Allmänt om lokalpolisområde Arvika

Lokalpolisområdet Arvika omfattar, förutom Arvika kommun, även Edas, Säffles och Årjängs kommuner. Förutom i Arvika finns det en arrest i Säffle. Den arresten används endast undantagsvis för omhändertagande av berusade personer i samband med t.ex. marknader som hålls på orten.

Organisation

Arresten ligger i polishuset i Arvika och har tre tillnyktringsceller och åtta anhållningsceller. Förutom omhändertagna för berusning så tas gripna och anhållna in i arresten. De kan få stanna i något dygn men transporteras i regel till arresten i Karlstad så snart det är möjligt. Det förekommer att Tullverket använder arresten för placering av frihetsberövade. Det är Polismyndighetens personal som bevakar även dem, och rutinerna för inskrivning och hantering är desamma för båda myndigheters intagna.

Under inspektionen fanns det inte någon frihetsberövad intagen i arresten.

Det finns inte någon tillnyktringsenhet i Arvika och sjukhuset på orten tar inte emot omhändertagna för berusning. Om en intagen är i behov av psykiatrisk vård måste denne transporteras till Centralsjukhuset i Karlstad.

Polismyndighetens handbok för arrestverksamheten (PM 2017:63) gäller för verksamheten i arresten. Det finns också kompletterande lokala skriftliga rutiner. I dem finns information om bl.a. säkerhet, utrymning, visitering, mediciner, värdesaker och städning. De lokala rutinerna innehåller även checklistor med kortfattad information om vad som behöver göras i fråga om omhändertagna för berusning, gripna, anhållna och intagna som ska transporteras från arresten.

Bemanning och kompetens

Arresten bemannas av ett 20-tal timanställda arrestvakter. De får i samband med anställningen tre dagars utbildning följt av tre dagars introduktion, innan de kan börja tjänstgöra i arresten tillsammans med en erfaren kollega. Utbildningen omfattar en dag med genomgång av relevanta bestämmelser, en dag med sjukvårdsfrågor och en dag med självskydd. Arrestvakterna får ingen återkommande fortbildning. Enligt arrestföreståndaren är det svårt att samla alla arrestvakter till ett gemensamt utbildningstillfälle eftersom många av dem även har andra jobb. Det genomförs däremot arbetsplatsträffar varje år.

I de samtal som JO:s medarbetare hade med arrestvakterna kom det fram att de efterfrågar kontinuerliga fortbildningstillfällen, framför allt i fråga om självskydd. Arrestvakterna uppgav vidare att de inte får tjänstgöra lika ofta som tidigare och att de därför har svårt att bibehålla nödvändig kunskap. Det visar sig bl.a. i hur dokumentationen sköts. För att arrestvakterna ska få erfarenhet och upprätthålla sin kompetens framförde de ett önskemål om att de borde få praktisera vid någon större, dygnetruntöppen arrest där det händer mer, t.ex. den i Örebro. Vidare kom det fram att det finns arrestvakter som förlitar sig på sina egna kunskaper och erfarenheter i stället för att använda sig av Polismyndighetens arresthandbok och arrestens lokala rutiner.

Arrestvakterna skriver en s.k. passrapport efter varje avslutat tjänstgöringspass där de noterar vad som hänt i arresten. Rapporten är tänkt att utgöra en sammanfattning av verksamheten med uppgifter om bl.a. hur många som tagits in i arresten och vilken typ av frihetsberövande det varit fråga om. Rapporterna finns samlade i en pärm som arrestvakterna har tillgång till. JO:s medarbetare noterade att det i en passrapport fanns uppgifter om att en intagen fråntagits såväl sina kläder som madrassen i cellen. Det saknas uppgifter om händelsen i den bevarade dokumentationen över frihetsberövandet.

Den fysiska miljön m.m.

Arrestlokalen är belägen i polishusets markplan. De frihetsberövade tas in genom ett garage till ett utrymme möblerat med bl.a. en bänk där de kan få vänta innan de förs in i arresten. En skjutdörr separerar väntrummet från arrestens inskrivningsutrymme. Cellerna finns i en anslutande korridor där det också

finns dusch- och toalettutrymmen. JO:s medarbetare noterade att toalettstolarna och flera av handfaten är av porslin.

Tillnyktringscellerna är belägna närmast inskrivningsutrymmet. Cellerna har vattenautomat och är utrustade med endast en madrass på golvet. JO:s medarbetare noterade att det luktade urin i en av cellerna. I en annan cell var ytskikten påtagligt slitna och det var mycket klotter på väggarna.

Anhållningscellerna är normalutrustade med bl.a. en väggfast brits, bord och sittplats i trä. Sittplatsen utgörs av en väggfast pall. Mellan pallen och golvet finns ett ca 30 cm stort utrymme. En några centimeter bred springa som löper mellan cellens fasta inredning och väggen har tätats så att där inte längre finns något mellanrum. Skrivborden i flera av cellerna är kraftigt nedklottrade med bl.a. namn, budskap och olika symboler som ristats in i inredningen. I skrivbordet i en av cellerna hade det ristats in ett stort hakkors och "HÄMND". JO:s medarbetare noterade att cellerna belägna närmast inskrivningsutrymmet är mer slitna än de som ligger längre bort i korridoren. De två anhållningsceller som ligger längst bort har förhållandevis nymålade ytskikt och ny träinredning. En av dem har egen toalett. Vidare noterades det att persiennerna i alla cellerna var vinklade för att hindra de intagna från att se ut mot polishusets parkeringsplats.

Rastgården nås genom en dörr från inskrivningsutrymmet och den har en yta om 15 kvm. Rastgården inramas av fyra tegelväggar. En av väggarna består delvis av ett träplank. Halva rastgården är täckt med ett stålnät över vilket träreglar fästs, vilket endast medger ett begränsat ljusinsläpp. Det är inte möjligt att se ut från rastgården. JO:s medarbetare upplevde rastgården som ett slutet rum.

Förmansprövning på distans

Polisstationen i Arvika saknar stationsbefäl. Det är stationsbefälet i Karlstad som ansvarar för förmansprövning av frihetsberövade som tas in i någon av polisområde Värmlands arrester. Förmansprövningen genomförs vanligtvis per telefon. Det finns ingen utrustning för ljud- och bildöverföring i arresten Arvika eller i någon annan av arresterna som stationsbefälet ansvarar för. Stationsbefälet förlitar sig därför på de uppgifter som den ingripande polispatrullen förmedlar per telefon och fattar utifrån det underlaget beslut i fråga om den frihetsberövade ska tas in i arresten. Beslutet förs in i en särskild liggare hos stationsbefälet och tilldelas ett löpnummer som förmedlas till polispatrullen.

Vid granskningen av dokumentationen för de frihetsberövade noterade JO:s medarbetare att Polismyndighetens blankett Förmansprövning på distans (PM 255.1) använts endast undantagsvis. Uppgiften bekräftades av arrestföreståndaren och ett stationsbefäl. Enligt stationsbefälet används i stället Polismyndighetens blankett Protokoll, beslut/ingripande över tvångsåtgärder enligt PL/LOB (PM 101.1 2019-05-22/11). På blanketten finns en ruta som går att kryssa i om förmansprövningen har genomförts på distans. JO:s medarbetare noterade att rutan i flera fall inte kryssats i och att det därmed i efterhand inte

går att avgöra om det skett någon förmansprövning på distans. Vidare noterades att blanketten saknar plats för att ange vem som genomfört förmansprövningen.

Dokumentation avseende gripna och anhållna sker i datasystemet Durtvå. I det systemet används inte blanketten Förmansprövning på distans (PM 255.1). Det går inte att i efterhand se om det skett någon sådan prövning.

I det samtal som JO:s medarbetare hade med ett stationsbefäl kom det fram att förmansprövning med ljud- och bildöverföring vore att föredra. Vidare kom det fram att stationsbefälet aldrig varit med om att vid förmansprövning per telefon ha talat med den som ska tas in en arrest. Det förekommer när särskilda tillställningar äger rum att yttre befäl gör förmansprövningen på plats i arresten Arvika. Det yttre befälet ska i sådana fall vid arbetspassets slut göra en överlämning till stationsbefälet. Ibland missar polispersonalen att överlämna sådan information och stationsbefälet saknar då kännedom om att det finns frihetsberövade i polisområdets arrester. Stationsbefälen har framfört ett önskemål om att det borde införas en begränsning, som innebär att bara de kan besluta om insättning i arrest.

Ankomsten till arresten

När en polispatrull tar in en frihetsberövad i arresten ringer de samtidigt in två arrestvakter som satt upp sig för tjänstgöring. Det är poliserna som genomför avvisitering och inskrivning. Vid samtal med arrestvakterna kom det fram att de frihetsberövade inte får ha sina egna kläder utan måste byta till sådana som tillhandahålls i arresten. Efter anmälan per telefon till stationsbefälet i Karlstad får poliserna ett beslut om att den frihetsberövade får sättas in i arresten. Poliserna fyller därefter i blanketten Protokoll, beslut/ingripande över tvångsåtgärder enligt PL/LOB (PM 101.1 2019-05-22/11) samt Säkerhetsbedömning avseende intagen i polisarrest (PM 253.1 Ver. 2017-10-18/6). Handlingarna skickas sedan till stationsbefälet per e-post. Stationsbefälet granskar dokumenten och skickar därefter tillbaka säkerhetsbedömningen med ett beslut om vilken tillsyn som ska gälla för den frihetsberövade.

I samtal med ett stationsbefäl kom det fram att beträffande personer som är gripna eller anhållna finns det inte några säkerhetsbedömningar i systemet Durtvå. Stationsbefälen i Karlstad får aldrig se blanketten i dessa fall, utan de hanteras lokalt i arresten Arvika. Stationsbefälen har alltså inte tillgång till all skriftlig information som finns om dessa frihetsberövade.

Under förevisningen av arrestlokalen kom det fram att omhändertagna för berusning av säkerhetsskäl inte får någon filt när de tas in i arresten.

Tillsyn m.m.

Det är stationsbefälet som beslutar om tillsynsfrekvens utifrån uppgifterna som poliserna lämnar per telefon. Beslutet dokumenteras i säkerhetsbedömningen. Poliserna i arresten fyller därefter i en lokalt utformad tillsynsblankett benämnd

Tillsynsblad Arrest. Blanketten har förtryckta kolumner för datum, klockslag, tillsyn, ev. anteckningar, samt för signering av den som genomfört åtgärden.

Vid granskningen av dokumentationen för de frihetsberövade noterade JO:s medarbetare att kolumnen som är rubricerad Tillsyn har förtryckta alternativ för Vaken/Sover. Dokumentationen utgjordes i flera fall endast av att något av alternativen Vaken/Sover ringats in utan någon ytterligare information i kolumnen för ev. anteckningar.

I samtal med arrestvakter kom det fram att de i samband med tillsyn är noggranna med att kontrollera att de intagna andas. Det förekommer att vakterna öppnar och går in i cellerna för att säkerställa att de intagnas hälsa inte försämrats.

På den lokalt utformade tillsynsblanketten finns en ruta med rubriken ”Bör släppas kl:”. Vid granskningen av dokumentationen avseende omhändertagna för berusning noterade JO:s medarbetare att klockslaget som hade angetts i rutan i flera fall var tidpunkten för när ett omhändertagande hade verkställts plus sex timmar. I många fall överensstämmer tiden för när en omhändertagen har försatts på fri fot med vad som hade angetts i rutan. JO:s medarbetare noterade även att tiden för omhändertagande i ett fall hade överskridits sex timmar på grund av ”telefonstrul” hos stationsbefälet i Karlstad.

Information om rättigheter m.m.

Vid granskningen av dokumentationen noterade JO:s medarbetare att arresten Arvika inte använder sig av Polismyndighetens blankett för dokumentation av information som lämnats till frihetsberövade. I stället används den lokalt utformade tillsynsblanketten. På den finns en ruta i vilken de poliser som för in den frihetsberövade i arresten ska markera om de lämnat informationsblad till den frihetsberövade eller inte, samt i förekommande fall på vilket språk. JO:s medarbetare noterade vidare att rutan kryssats i endast undantagsvis. Det framgick inte någon annanstans i den granskade dokumentationen om någon information lämnats till de frihetsberövade eller inte.

I samtal med arrestvakter kom det fram att arrestvakterna svarar på de intagnas frågor, men att de inte lämnar någon ytterligare information. Är det fråga om någon intagen som är berusad och misstänkt för brott så berättar arrestvakterna vad som gäller i arresten om t.ex. mat-, rök- och duschtider först när denne nyktrat till.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för iakttagelser m.m. från inspektionen. I samtalen med arrestföreståndaren framkom huvudsakligen följande.

Bemanning och kompetens

På fråga från JO:s medarbetare om det finns någon plan för vidareutbildning av arrestvakterna, uppgav arrestföreståndaren att det inte finns några konkreta planer. Myndigheten försöker ordna arbetsplatsträffar åtminstone en gång per

år, men det är inte alla arrestvakter som kan komma till träffarna. Om det visar sig att någon arrestvakt inte har tillräckliga kunskaper för arbetet slutar myndigheten att anlita den personen.

JO:s medarbetare framhöll att arrestvakterna inte verkar använda arresthandboken och de lokala rutinerna, och att de i stället litar till kunskaperna de fått genom sina erfarenheter. Arrestföreståndaren uppgav att han ska påminna arrestvakterna om att använda handboken och rutinerna.

Den fysiska miljön

Arrestföreståndaren uppgav att det är bekymmersamt att fastighetsägaren endast åtgärdar sådant som redan är trasigt i arresten. Polismyndighetens lokalförsörjningsgrupp kommer inom kort att undersöka hur rastgårdens träplank kan byggas om. I samband med det kommer de att ta upp frågan om det är möjligt att vidta någon åtgärd för att de intagna ska kunna se ut. Det går att reglera persiennerna i cellerna för att öka inflödet av dagsljus.

Förmansprövning på distans

JO:s medarbetare gjorde arrestföreståndaren uppmärksam på att stationsbefälen i Karlstad inte använder sig av Polismyndighetens särskilda blankett för förmansprövning på distans. Vidare är det i många fall inte möjligt att utläsa om det skett någon förmansprövning på distans. Arrestföreståndaren uppgav att det för tydlighets skull i blanketten Protokoll, beslut/ingripande över tvångsåtgärder enligt PL/LOB borde läggas till en särskild ruta där det kan anges vilket stationsbefäl det är som genomfört en förmansprövning på distans. Beträffande frihetsberövade som är misstänkta för brott har det förts diskussioner om det i datasystemet Durtvå går att föra in uppgifter om att förmansprövning genomförts på distans.

Arrestföreståndaren bekräftade uppgiften att förmansprövning ibland sker lokalt i Arvika, exempelvis vid den årligen återkommande Hamnfesten och liknande evenemang. Den som i sådant fall får uppgiften att genomföra förmansprövning ska på förhand informera stationsbefälet i Karlstad om tiderna för när prövningen sker lokalt. Vid arbetspassets slut ska stationsbefälet underrättas om hur många intagna det finns i arresten.

Säkerhetsbedömningar

JO:s medarbetare framhöll att stationsbefälet i Karlstad inte med säkerhet vet om det finns en dokumenterad säkerhetsbedömning när det gäller frihetsberövade som är misstänkta för brott. Arrestföreståndaren uppgav att det är bekymmersamt, men att det finns tydliga rutiner som anger att den dokumenterade säkerhetsbedömningen ska skickas till stationsbefälet i Karlstad.

Tillsyn

JO:s medarbetare framhöll att utförd tillsyn i de flesta fall dokumenterats endast genom att markera något av de förvalda alternativen ”vaken” eller ”sover” i tillsynsbladet. Vidare framhölls att det i några fall saknades tillsynsblad i doku-

mentationen över frihetsberövade. Arrestföreståndaren uppmärksammades på att det finns en av myndigheten centralt framtagen blankett för tillsyn.

Information om rättigheter

Arrestföreståndaren uppgav att han känner till att det vanligtvis saknas uppgifter om bl.a. informationsblad lämnats till de intagna och anhöriga underrättats. Han känner till att Polismyndigheten har en centralt framtagen blankett för dokumentation av information som lämnats till frihetsberövade.

Omhändertagna för berusning

JO:s medarbetare framhöll att det på de granskade tillsynsbladen finns en ruta där det anges "Bör släppas kl:" varefter tidpunkten för omhändertagandet plus sex timmar är angivet. I många fall överensstämmer tiden när den omhändertagne försatts på fri fot med tid som angetts i rutan. Vidare framhölls att tiden för omhändertagandet i ett fall överskridit sex timmar på grund av "telefonstrul". Arrestföreståndaren uppgav att det ibland kan vara svårt att nå stationsbefälet i Karlstad, men att han inte känner till den aktuella händelsen.

Tillgång till kläder m.m.

Enligt arrestföreståndaren är det av säkerhetsskäl som de intagna måste byta kläder och ibland inte får ha filter i cellerna.

Allmänt om dokumentation

JO:s medarbetare uppmärksammade arrestföreståndaren på att det i en s.k. passrapport som arrestvakterna upprättat angetts att en intagen fråntagits sina kläder och madrassen i cellen. Dessa uppgifter saknades i den bevarade dokumentationen över frihetsberövandet. Enligt arrestföreståndaren är uppgifterna som angetts i passrapporten så pass viktiga att de i första hand ska antecknas i tillsynsbladet. Detta för att det i efterhand ska kunna gå att se vad som hänt den intagne.

Vid protokollet

Simon Törnvall

Justeras den 21/11-19

Karl Lorentzon

Uttalanden av JO Per Lennerbrant med anledning av inspektionerna

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollen från inspektionerna av arresterna Arvika, Karlskoga och Kristinehamn göra följande uttalanden.

Den fysiska miljön

Vid inspektionerna av arresterna Arvika och Kristinehamn kom det fram att cellerna är mycket nedklottrade. Jag har tagit del av fotografier från arresterna, och kan konstatera bl.a. att det i arresten Arvika finns ett stort hakkors inristat i skrivbordet i en av cellerna. Vidare finns det såväl i cellerna i Arvika som i Kristinehamn klotter i form av nedsättande och hatiska budskap. I en av cellerna i Arvika uppmärksammade mina medarbetare att det luktade urin.

Jag vill understryka att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet (1 kap. 4 § häkteslagen). Det innebär bl.a. att frihetsberövade – oavsett skälet för frihetsberövandet – ska placeras i celler som håller en acceptabel hygienisk standard. Av samma skäl ska en intagen inte behöva vistas i en cell som är nedklottrad. Jag förutsätter att Polismyndigheten vidtar nödvändiga åtgärder för att miljön i de båda arresterna ska bli acceptabel.

Av protokollet framgår att arresten Arvika har en rastgård som det inte går att se ut från och som upplevs som ett slutet rum. Jag har även tagit del av fotografier av rastgården. I ett beslut i ett initiativärende om möjligheten till utomhusvistelse för intagna i polisarrest den 18 juni 2014 (JO:s dnr 2054-2013) betonade dåvarande JO Cecilia Renfors bl.a. att rastgårdar bör ha ett ordentligt ljusinsläpp och frisk luft för att syftet med utomhusvistelse ska uppnås. Jag delar denna uppfattning och Polismyndigheten bör överväga vilka åtgärder som kan vidtas för att förbättra miljön på rastgården.

Vid inspektionerna av arresterna Arvika, Karlskoga och Kristinehamn kom det fram att anhållningscellerna är utrustade med en väggfast pall av en typ som kan användas av intagna för självskadande handlingar. Det har framkommit uppgifter om att det inträffat en sådan händelse i arresten Kristinehamn. I arresterna Karlskoga och Kristinehamn finns det i anhållningscellerna dessutom en glipa mellan den fasta inredningen och cellväggen. Det är möjligt för en intagen att fästa en snara i glipan och på så sätt försöka skada sig själv. Liknande brister har även uppmärksammats vid Opcat-inspektioner av andra arrester (se protokollen från inspektionerna av arresterna Luleå och Växjö i JO:s dnr O 2-2019 och O 22-2019).

Vid inspektionen av arresten Luleå kom det fram att Polismyndigheten – efter ett antal självmordsförsök där de intagna hade använt den fasta inredningen i cellen – byggt om arrestens anhållningsceller. Min företrädare framhöll vikten av att Polismyndigheten tar lärdom av erfarenheterna från arresten Luleå och

använder dessa i myndighetens fortsatta arbete för att förebygga självmord och andra självskadande handlingar. Erfarenheterna bör i första hand kunna komma till nytta när det gäller utformningen av Polismyndighetens arrestceller. Myndigheten ombads att återrapportera till JO vilka åtgärder som myndigheten har genomfört eller tänker genomföra med anledning av uttalandet (se protokollet i JO:s dnr O 2-2019).

Återrapporteringen har kommit in till JO och av den framgår bl.a. att Polismyndigheten påbörjat en nationell översyn av hur myndighetens celler är möblerade, vilket givetvis är positivt (se mitt beslut i dnr O 23-2019). Det har kommit till min kännedom att det nyligen inträffat en incident i arresten Borlänge, där en intagen försökt begå självmord genom att använda den väggfasta pallen i en av anhållningscellerna. De iakttagelser som skett i samband med inspektionerna av arresterna Arvika, Karlskoga och Kristinehamn visar att Polismyndigheten har ett omfattande men mycket viktigt arbete framför sig.

Förmansprövning på distans

Vid inspektionerna av arresterna Arvika och Kristinehamn kom det fram att förmansprövning av dem som tas in i arresten genomförs på distans per telefon. Det är stationsbefälet i Karlstad som genomför prövningen genom att tala med de poliser som fört in den frihetsberövade till arresten. Stationsbefälet i Örebro genomför motsvarande förmansprövning beträffande frihetsberövade som tas in i arresten Karlskoga. Den arresten har ett kameraövervakat inskrivningsutrymme vilket möjliggör att stationsbefälet kan se den frihetsberövade genom bildöverföring.

Efter Opcat-inspektionerna den 20–22 november 2018 av arresterna Lycksele, Storuman och Vilhelmina uttalade min företrädare att om förmansprövning behöver göras på distans bör den i första hand ske med ljud- och bildöverföring. Om prövningen ändå sker per telefon bör förmannen regelmässigt även tala direkt med den omhändertagne, om hans eller hennes tillstånd medger det (se protokollet i JO:s dnr 7556-2018). Jag delar denna uppfattning och har för avsikt att följa frågan om förmansprövning på distans under 2020.

Polismyndighetens blankett för dokumentation av förmansprövning på distans används i olika utsträckning i arresterna Arvika, Karlskoga och Kristinehamn. Ingen av arresterna använder blanketten regelbundet. I det material mina medarbetare granskat är det i flera fall inte möjligt att få svar på om det skett någon förmansprövning eller inte. Stationsbefälet i Karlstad använder överhuvudtaget inte blanketten, medan motsvarande befäl i Örebro regelmässigt gör det. Jag uppmanar Polismyndigheten att säkerställa att dokumentation av genomförd förmansprövning på distans sker i enlighet med myndighetens allmänna råd (FAP 255-1). I detta sammanhang vill jag framhålla att det i Polismyndighetens handbok för arrestverksamheten (PM 2017:63) anges att förmansprövning på distans ska dokumenteras på den särskilt framtagna blanketten.

Vid inspektionen av arresten Arvika kom det fram att stationsbefälet i Karlstad inte alltid känner till vilka personer som är placerade i arresterna i polisområde Värmland. Det är inte godtagbart att en frihetsberövad kan förvaras i en arrestlokal utan att ansvarig tjänsteman känner till det. Jag utgår från att Polismyndigheten skyndsamt vidtar nödvändiga åtgärder för att hindra att liknande situationer inträffar igen.

Tillsyn

Vid inspektionerna av arresterna Arvika och Kristinehamn kom det fram att tillsynen sköts på ett tillfredsställande sätt, men att anteckningarna av iakttagelser ofta är bristfälliga. Den intagnes status anges ofta inte på annat sätt än ”vaken” eller ”sover”. Jag vill framhålla att min företrädare vid flera tillfällen har understrukit vikten av att det förs detaljerade anteckningar i samband med tillsynen. Det bör framgå t.ex. om den intagne ligger på rygg, mage, eller på vänster eller höger sida. Anteckningarna har betydelse för övrig personal som har del i tillsynen av den intagne. Av den anledningen uppmanar jag Polismyndigheten att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att utförd tillsyn dokumenteras på ett korrekt sätt (se t.ex. protokollen från Opcat-inspektionerna av arresterna Katrineholm den 12 november 2014, dnr 6291-2014, och Lycksele den 20–22 november 2018, dnr 7556-2018).

Omhändertagna för berusning

Vid inspektionerna har det kommit fram omständigheter som tyder på att det förekommer i förväg bestämda tider för omhändertagandet av berusade. Det förekommer uppgifter om att stationsbefälet kontaktas först efter det att det en person varit omhändertagen i mellan fem och sex timmar. Av den anledningen vill jag framhålla att om en omhändertagen person placeras i en arrest ska omhändertagandet pågå så kort tid som möjligt. Det ska ske en kontinuerlig prövning av om förutsättningarna för ett fortsatt omhändertagande är uppfyllda.

Intagnas kläder och sängkläder

En intagen ska vid behov förses med sängkläder, kläder och skor. Utrustningen får begränsas om det är nödvändigt för att förhindra att den intagne skadar sig själv eller andra (3 kap. 3 § Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisarrest, PMFS 2015:7, FAP 102-1). Enligt ett allmänt råd till bestämmelsen bör den intagne alltid ha något att skylla sig med och en intagen får inte vistas i arresten utan kläder under längre tid än vad som är nödvändigt för den intagnes egen säkerhet.

Vid inspektionen av arresten Arvika kom det fram att de som tas in i arresten inte får ha sina egna kläder utan måste byta om till Polismyndighetens kläder i samband med inskrivningen. Det kom även fram att omhändertagna för berusning som regel inte får någon filt när de tas in i arresten. Liknande iakttagelser gjordes i arresterna Karlskoga och Kristinehamn. Jag vill med anledning av det påminna om min företrädares tidigare uttalanden att intagnas rätt att bära sina egna kläder och rätten till sängkläder ytterst bara kan begränsas med stöd av den

nyss nämnda föreskriften (se JO:s protokoll från Opcat-inspektionerna av arresterna – när det gäller intagnas kläder – Oskarshamn den 1 november 2016, dnr 6361-2016, och Lidköping den 26 mars 2018, dnr 2094-2018, samt – när det gäller rätten till sängkläder – arresten Lidköping den 7 och 8 mars 2018, dnr 1366-2018). Jag förutsätter att Polismyndigheten i fortsättningen tillhandahåller filter och informerar frihetsberövade om att ett byte till myndighetens kläder inte är obligatoriskt och att de har rätt att bära sina egna, om det inte finns några säkerhetsskäl som talar emot det.

Utbildning

Vid inspektionerna av arresterna Arvika och Kristinehamn kom det fram att det sällan ordnas fortbildningsinsatser för arrestvakterna. Arresten Karlskoga erbjuder överhuvudtaget inte några regelbundna fortbildningsinsatser till arrestvakterna som tjänstgör där. Arresterna används förhållandevis sällan och endast vid behov, vilket innebär att arrestvakterna inte tjänstgör regelbundet. Det finns alltså en risk att de inte kan upprätthålla sin kompetens. Flera arrestvakter har också uttryckt önskemål om fortbildning. Polismyndigheten bör mot den bakgrunden säkerställa att arrestvakterna kan bibehålla sin kompetens, t.ex. genom regelbundna utbildningstillfällen, och att de har ett bra stöd av lokala skriftliga rutiner (se protokollet från Opcat-inspektionen av arresten Lycksele den 20-22 november 2019, dnr 7556-2018). Jag kommer att fortsatt följa denna fråga vid kommande Opcat-inspektioner.

Information om rättigheter

Ingen av arresterna Arvika, Karlskoga eller Kristinehamn använder den särskilda blankett som Polismyndigheten tagit fram för att dokumentera att de intagna bl.a. informerats om sina rättigheter. Det ska i stället anges på tillsynsbladet. Av protokollen framgår att det finns brister i dokumentationen och att det i vissa fall inte är möjligt att avgöra om de frihetsberövade fått sådan information. På den särskilda blanketten ska det även dokumenteras om den intagne informerats om dagliga rutiner i arresten och underrättats om eventuella restriktioner. Min företrädare har tidigare uttalat att detta är grundläggande information som den intagne har rätt att få del av. Vidare har hon uttalat att avsikten med en samlad dokumentation är att minska risken för att den intagne går miste om informationen. Blanketten fyller alltså en viktig funktion och Polismyndigheten bör säkerställa att den används (se protokollen från Opcat-inspektionerna av arresterna Helsingborg den 29 augusti 2018, dnr 5424-2018, och Lycksele den 20–22 november 2018, dnr 7556-2018).

Vid inspektionerna av arresterna Karlskoga och Kristinehamn kom det fram att arresterna inte tillhandahåller Polismyndighetens skriftliga information till personer som är omhändertagna för berusning. Liknande iakttagelser gjordes vid en Opcat-inspektion av arresten Helsingborg. Efter inspektionen uttalade min företrädare att det kan finnas situationer när det – t.ex. av säkerhetsskäl – inte är lämpligt att informationsbladet delas ut till en intagen. Det är trots detta viktigt att den omhändertagne även i dessa fall ges möjlighet att skriftligen få del av

information om sina rättigheter. Ett alternativ till att dela ut informationsbladet är att det sätts upp på väggen eller dörren till tillnyktringscellen (se protokoll i JO:s dnr 5424-2018). Polismyndigheten bör vidta nödvändiga åtgärder för att intagna i arresterna Karlskoga och Kristinehamn ges möjlighet att ta del av den skriftliga informationen.

Allmänt om dokumentation

Av protokollet efter Opcat-inspektionen av arresten Lycksele den 20–22 november 2018 framgår att polisregion Nord har riktlinjer för förmansprövning på distans. Riktlinjerna innebär bl.a. att blanketterna för förmansprövning på distans och för säkerhetsbedömning skickas till det stationsbefäl som ansvarar för de intagna i arresten. Därefter ska blanketterna sparas i den arrest där den frihetsberövade tagits in (JO:s dnr 7556-2018).

Vid inspektionerna av arresterna Arvika och Kristinehamn kom det fram att stationsbefälet i Karlstad inte alltid får del av den dokumentation som upprättas för frihetsberövade som tas in i arresterna. Det kom också fram att dokumentationen som sparas i arresterna ibland är ofullständig eller saknas helt. Detsamma gäller för arresten Karlskoga. I polisområde Örebro tillämpas dessutom en ordning som innebär att dokumentationen över frihetsberövanden i arresten Karlskoga förvaras i Örebro.

Enligt min mening är det viktigt att arrestvakterna och stationsbefälen som ansvarar för de intagna i en arrest har tillgång till samma dokumentation. Vidare är det viktigt att dokumentationen sparas, för att möjliggöra en granskning i efterhand. Som det är nu tillämpas olika rutiner för var dokumentationen ska förvaras. Detta problem bör försvinna i samband med att Polismyndigheten inför en nationell digital arrestförteckning (DAF) som omfattar samtliga kategorier frihetsberövade som tas in i myndighetens arrester. Fram till dess att den blivit verklighet, bör Polismyndigheten vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att dokumentationen hanteras på ett enhetligt sätt inom myndigheten.

Protokollen föranleder i övrigt inte några åtgärder eller uttalanden från min sida.

2019-11-21

Per Lennerbrant